

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЗАГОРОДНІЙ ІГОР ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.985 (477)

**РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ
НАНЕСЕННЯМ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ТІЩЕНКО Валерій Володимирович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ШЕВЧУК Віктор Михайлович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри криміналістики;

кандидат юридичних наук, доцент
БОЯРОВ Віктор Іванович,
Академія адвокатури України,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики

Захист відбудеться «___» _____ 2018 р. о _____ годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса,
Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса,
вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Водночас складні соціально-економічні умови та зростання напруженості у суспільстві призводять до підвищення рівня конфліктності між громадянами, і, як наслідок, зростання у структурі злочинності кількості злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень. У структурі злочинів проти особи вказана категорія злочинів становить особливу суспільну небезпеку у зв'язку з посяганням на одне з найцінніших благ людини – здоров'я. Більше того, значна частина таких злочинів супроводжується спричиненням потерпілим додаткової моральної та матеріальної шкоди, а в окремих випадках призводить до смерті останніх.

Статистичні дані Генеральної прокуратури України свідчать про стабільно високий рівень таких злочинів у загальній структурі злочинності, зокрема, лише у 2017 році до ЄДРП внесені відомості про вчинення 29899 злочинів, передбачених статтями 121-125, 128 КК України, в тому числі 613 злочинів, передбачених ч. 2 ст. 121 КК України¹, що свідчить про значну поширеність злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Незважаючи на «традиційність» злочинів цієї категорії, вивчення судової практики та практики роботи слідчих підрозділів Національної поліції України свідчить про недостатню результативність розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, що поряд з об'єктивними чинниками зумовлено й недостатнім рівнем наукового забезпечення їх розслідування, зокрема у частині оновлення існуючих криміналістичних методик та вироблення дієвих тактичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Проблематику формування криміналістичних методик розслідування окремих категорій злочинів у своїх наукових працях досліджували: Ю.П. Аленін, Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, В.В. Лисенко, А.Ф. Волобуєв, Т.С. Волчецька, О.Ю. Головін, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, Г.О. Зорін, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, І.І. Когутич, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, А.М. Кустов, О.М. Ларін, В.В. Лисенко, І.М. Лузгін, Є.Д. Лук'янчиков, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, М.В. Салтевський, Л.Д. Самигін, М.О. Селіванов, Р.Л. Степанюк, В.В. Тищенко, Ю.М. Черноус, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, А.В. Шмонін, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та інші вчені.

Розробці наукових основ методики розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, присвячено роботи В.С. Богданової, В.Г. Дрозд, В.В. Логінової, Т.О. Лускатової, В.С. Коновалова, С.О. Сафронова та інших дослідників.

Визнаючи значимість здобутків названих науковців, слід зазначити, що окремі питання методики розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням

¹ Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

тілесних ушкоджень, залишаються недостатньо висвітленими та вимагають наукового аналізу у контексті зміни соціально-економічних умов та КПК України 2012 року. Зокрема, потребують подальшого наукового розроблення та обґрунтування криміналістична класифікація злочинів цієї категорії та їх криміналістична характеристика, вдосконалення визначення та систематизація обставин, які підлягають встановленню під час розслідування. Існує необхідність виокремлення типових слідчих ситуацій із визначенням завдань для кожної з них, а також алгоритмів їх розв'язання під час досудового розслідування.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлюється як необхідністю подальшого розроблення існуючих наукових положень методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень, так і потребою оптимізації слідчої практики у розслідуванні таких злочинів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувались у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Комплексне дослідження забезпечення ефективності досудового провадження» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0115U002495) як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та прикладні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретико-прикладна концепція протидія злочинності криміналістичними методами і засобами» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у подальшій розробці теоретичних основ та формулюванні практичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

окреслити стан наукової розробленості проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень;

розробити криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень;

надати криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, з урахуванням сучасної практики розслідування таких злочинів;

сформулювати та охарактеризувати систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування злочинів цієї категорії;

виокремити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, визначити завдання та алгоритми розв'язання для кожної з них;

визначити тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування цих злочинів;

встановити основні напрями та форми використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Об'єктом дослідження є діяльність із вчинення та розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи.

Предметом дослідження є розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використана сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання. За допомогою методів ґносеології, зокрема аналізу, синтезу, індукції, дедукції з'ясоване місце методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень у системі криміналістичних методик (1.1), розроблено криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень (1.2), сформульовано криміналістичну класифікацію нанесення тілесних ушкоджень (1.3), обґрунтовано систему слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, відповідної системи завдань та алгоритмів їх вирішення для кожної з них (2.2.), запропоновано типові версії початкового етапу розслідування залежно від конкретних слідчих ситуацій (1.3), систематизовано обставини, які підлягають встановленню у кримінальних провадженнях цієї категорії (2.1), визначено тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій (3.1) та напрями використання спеціальних знань під час розслідування нанесення тілесних ушкоджень (3.2).

Логіко-юридичний метод надав можливість запропонувати класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень (1.2). За допомогою методу герменевтики з'ясовано сутність окремих наукових положень різних галузей знань щодо змісту наукових характеристик та класифікацій злочинів (підрозділи 1.2, 1.3). Соціологічний та статистичний методи використовувалися під час опитування слідчих щодо напрямів удосконалення методики розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2).

Теоретичною основою дисертації є висновки і положення, обґрунтовані сучасними розробками в галузі філософії, криміналістики, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, соціології тощо.

Емпіричну базу дослідження складають результати анкетування 128 слідчих Національної поліції України в Одеській, Рівненській, Волинській, Миколаївській областях, а також опрацювання 347 кримінальних проваджень щодо злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших криміналістичних досліджень методики розслідування злочинів, пов'язаних

із нанесенням тілесних ушкоджень в умовах дії оновленого кримінального процесуального законодавства.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, які мають наукову новизну:

вперше:

здійснено комплексну криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, за такими критеріями: місцем вчинення злочину; часом вчинення злочину; обстановкою нанесення тілесних ушкоджень; способом готування, вчинення та приховування цих злочинів; наслідками насильницьких дій; мотивом злочинного діяння; особистістю злочинця та потерпілого, їх взаємостосунками до вчинення злочину;

з урахуванням положень оновленого кримінально-процесуального законодавства сформовано та охарактеризовано систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, які систематизовано на вісім блоків: обставини, що: відносяться до події злочину; характеризують форму вини особи; характеризують підозрюваного (обвинуваченого); характеризують потерпілого; впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання; виключають кримінальну відповідальність та є підставою для закриття кримінального провадження; є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності чи відбування кримінального покарання; характеризують розмір процесуальних витрат;

виокремлено систему завдань, які підлягають вирішенню у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування, та визначено конкретні алгоритми їх розв'язання, зокрема сформульовано типову систему дій слідчого у взаємодії з іншими суб'єктами;

визначено типову систему та функціональну спрямованість окремих негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів досліджуваної категорії, зокрема виокремлено ситуації, в яких доцільним є проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також напрями використання інформації, отриманої у результаті встановлення місця знаходження радіоелектронного засобу;

вдосконалено:

криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, у частині: уточнення типових ознак особи злочинця та потерпілого; визначення типових способів вчинення таких злочинів, а також особливостей нанесення тілесних ушкоджень з використанням нетрадиційних знарядь та засобів (тварин, транспортних засобів, хімічних речовин);

характеристику слідчих ситуацій початкового етапу розслідування у частині уточнення їх класифікації, виходячи із сучасної практики розслідування злочинів цієї категорії;

рекомендації щодо особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування цих злочинів у частині оновлення окремих тактичних прийомів з урахуванням положень нового КПК України;

набули подальшого розвитку:

узагальнення щодо стану наукової розробленості проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, у

частині систематизації існуючих наукових напрацювань та виокремлення проблем, які потребують теоретичного обґрунтування;

наукові розробки щодо напрямів та форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, зокрема щодо уточнення переліку судових експертиз, а також завдань, які вирішуються за їх допомогою під час розслідування таких злочинів, а саме, типових завдань, які вирішуються під час проведення окремих видів судових експертиз, та особливостей документального забезпечення проведення судово-медичної експертизи.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень, а також інших злочинів проти життя та здоров'я;

правозастосовній діяльності – для організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи слідчих підрозділів (Акт впровадження у практичну діяльність Управління з розслідування кримінальних правопорушень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Одеської області від 19 січня 2018 р.);

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Основи слідчої діяльності», «Методика і тактика розслідування злочинів» у вищих навчальних закладах, а також підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін (акти впровадження у навчальний процес Національного університету «Одеська юридична академія» від 29 січня 2018 р., Одеського державного університету внутрішніх справ від 22 січня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» та доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу» (2-3 червня 2017 р., м. Херсон); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Одеські юридичні читання» (10-11 листопада 2017 р., м. Одеса); III Дистанційній науковій конференції до 20-річчя НУ «ОЮА» та 170-річчя Одеської школи права «Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування» (01 грудня 2017 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві» (29-30 грудня 2017 р., м. Одеса).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 10 публікаціях, у тому числі 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений Міністерством освіти і науки України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 4 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (203 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, з яких основного тексту – 195 сторінок, додатків – 25 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, його наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Криміналістичний аналіз злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» складається з трьох підрозділів, в яких проаналізовано сучасний стан наукової розробленості вказаної проблематики, надано криміналістичну класифікацію таких злочинів, а також запропоновано їх криміналістичну характеристику.

У *підрозділі 1.1. «Стан наукової розробленості проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень»* зазначено, що у межах наукового забезпечення криміналістичними методиками розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи основна увага науковців зосереджена на формуванні видових методик розслідування злочинів проти життя. Незважаючи на поширеність злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, на рівні дисертаційних робіт вказаній проблематиці не приділяється достатньої уваги науковців, що зумовлюється такими чинниками: однотипністю злочинів цієї категорії; наявністю інформації щодо особи злочинця; відносною стабільністю сутнісних ознак елементів криміналістичної характеристики, зокрема способів їх вчинення; необґрунтованою впевненістю у відсутності складних проблем під час виявлення та розслідування вказаних злочинів.

У контексті формування методики розслідування таких злочинів науковцями: сформульовано криміналістичну характеристику нанесення тяжких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень; здійснено класифікацію способів нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості; охарактеризовано особливості постзлочинної поведінки осіб; виокремлено типові слідчі ситуації та версії на початковому етапі розслідування; з урахуванням раніше чинного КПК України виокремлено тактичні особливості проведення окремих слідчих дій; визначено окремі особливості розслідування нанесення тілесних ушкоджень залежно від характеристики злочинця (вік) та потерпілого (професія, сфера зайнятості).

У *підрозділі 1.2. «Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень»* визначено, що для криміналістичної методики є характерним багатоступеневе групування злочинів як за кримінально-правовими, так і за криміналістичними критеріями. За кримінально-правовими критеріями злочини, пов'язані із нанесенням

тілесних ушкоджень, поділено на дві групи: а) окремі злочини, передбачені розділом II Особливої частини КК України (ст. ст. 121; 122; 123; 124; 125; 128); б) інші двооб'єктні злочини (ст. ст. 345; 345-1; 346; 350; 377; 398; 405). Додатково, у контексті кримінально-правової класифікації, визначено, що класифікаційними критеріями є: патологічний або медичний; економічний (ступінь втрати працездатності); естетичний; форма вини; наявність кваліфікуючих ознак.

Ключовими криміналістичними критеріями побудови комплексної класифікації злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, визнано: місце та час нанесення тілесних ушкоджень; обстановку вчинення злочину; особливості суспільних умов, у яких нанесено тілесні ушкодження; спосіб вчинення злочину (спосіб готування, безпосереднього нанесення тілесних ушкоджень, приховування злочину); наслідки, які настали в результаті вчинення злочину; морфологічні та фізіологічні ознаки впливу на організм; чинники зовнішнього середовища, які здійснювали вплив на організм; мотив і мета злочину; особу злочинця (ступінь організованості, соціально-демографічна характеристика, стан психічного здоров'я); соціально-психологічний портрет потерпілого; відносини між злочинцем та потерпілим.

У *підрозділі 1.3. «Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень»* визначено, що у злочинах досліджуваної категорії криміналістична характеристика корелює з предметом доказування, а саме останній, як правило, є основою для її формування.

Встановлено, що досліджувані злочини вчиняються переважно у жилих приміщеннях за місцем проживання злочинця чи потерпілого або поблизу від них (58 %), рідше – у громадських місцях, у тому числі місцях стихійного відпочинку громадян (27 %), за місцем роботи чи навчання злочинця і потерпілого (6 %), на об'єктах громадського транспорту (3%), у безлюдних і малолюдних місцях (4 %). У контексті обстановки вчинення таких злочинів, наголошено, що вони вчиняються, як правило, в умовах очевидності (близько 80% опрацьованих кримінальних проваджень).

Визначено, що у переважній більшості випадків злочини, пов'язані з нанесенням тілесних ушкоджень, заздалегідь не готуються, а є результатом раптового конфлікту (близько 85% досліджених кримінальних проваджень). Підготовка до вчинення злочинів зазначеної категорії, як правило, полягає у: виборі та вивченні місця, часу і обстановки вчинення злочину; підборі потенційних співучасників; пошуку і пристосуванні знарядь злочину; готуванні автотранспортного засобу; маскуванні зовнішності; заздалегідь створення штучного алібі тощо. Встановлено, що тілесні ушкодження найчастіше завдаються шляхом використання саме фізичної сили злочинця (близько 55% опрацьованих кримінальних проваджень): частіше – ударів руками і ногами, ударів головою жертви о тверду поверхню, стрибання на потерпілого, що лежить, рідше – шляхом поштовхів, кидків, больових прийомів, у поодиноких випадках – шляхом зштовхування з висоти, виштовхування з транспортного засобу, що рухається тощо). Велика частина злочинів цієї категорії вчиняється за допомогою предметів, спеціально не пристосованих для цього, випадково

підібраних злочинцем на місці вчинення злочину, а також різних предметів побутового призначення без внесення в них конструктивних змін (36%). Значно рідше в якості знарядь злочину використовується вогнепальна зброя (7%).

Зазначено, що після їх вчинення злочинці в багатьох випадках (до 65% вивчених кримінальних проваджень) не вживають заходів з приховування цих злочинів. Основними діями злочинців з метою приховування як самого злочину, так і своєї участі, є: видалення слідів злочину з одягу, взуття, інших оточуючих предметів та обстановки місця події; їх маскування; приховування знарядь злочину; приховування власних тілесних ушкоджень, отриманих у результаті спротиву з боку потерпілого; створення неправдивого алібі; поширення неправдивої або частково перекрученої інформації; інсценування іншого злочину; погрози у бік потерпілого або його родичів; нанесення тілесних ушкоджень або навіть вбивство свідків; використання корупційних зв'язків у медичних установах та правоохоронних органах.

Найпоширенішими мотивами нанесення тілесних ушкоджень є: хуліганські спонування (9% вивчених кримінальних проваджень); помста (6%); ревності (3%); інші низинні мотиви (2%); неприємні стосунки з потерпілим (65%); відповідь на неправомірні дії потерпілого (7%) тощо.

Другий розділ «Організація початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» складається з двох підрозділів, у яких визначено систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування злочинів цієї категорії, а також типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування.

У підрозділі 2.1. «Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» відзначено, що факти і обставини, що мають важливе криміналістичне значення, не завжди формально охоплюються межами предмету доказування відповідно до формулювань, наведених у ст. 91 КПК України. До таких обставин, виходячи зі специфіки злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень, віднесено: стан здоров'я (підозрюваного) обвинуваченого і потерпілого під час вчинення злочину, наявність у них фізичних та психічних вад; наявність родинних чи інших зв'язків і взагалі характер взаємовідносин особи, яка вчинила злочин, та потерпілого; слідів особи злочинця; причинний зв'язок між діями злочинця та наслідками; ставлення винного до вчиненого діяння, а також низка інших фактів і подій, що можуть мати допоміжне значення.

Зазначено, що під час встановленого факту нанесення тілесних ушкоджень протягом тривалого часу і в різні проміжки часу слід з'ясувати, чи не мали насильницькі дії характеру мордувань (ч. 2 ст. 126 КК України), а також враховувати, що відомості щодо систематичності нанесення тілесних ушкоджень можуть бути отримані за допомогою матеріалів справ (проваджень) за попередніми зверненнями потерпілих до правоохоронних органів.

Звернута увага, що при встановленні способу нанесення тілесних ушкоджень слід обов'язково з'ясувати: а) якими діями нанесено тілесні ушкодження, способи нанесення ударів, правою чи лівою рукою, ногами,

головою, їх направленість і силу, кількість та частоту, розташування особи, що завдавала ушкодження, потерпілого й інших учасників конфлікту в момент нанесення кожного ушкодження; б) знаряддя і засоби нанесення тілесних ушкоджень: вогнепальна і холодна зброя, інші предмети, у тому числі побутові (кухонні ножі, молотки, викрутки тощо), отруйні речовини, вибухові пристрої, тварини, транспортні засоби тощо; в) кому саме належали знаряддя і засоби вчинення злочину (злочинцю, потерпілому, третім особам тощо); г) чи не нанесено тілесні ушкодження способом, який має характер особливого мучення, що має значення для кваліфікації за ч. 2 ст. 121 КК України.

За наявності підстав припустити, що нанесені потерпілому тілесні ушкодження спричинені у стані необхідної оборони або при перевищенні її меж, обов'язковому встановленню підлягають: факт нападу на підозрюваного (обвинуваченого); його цілі; характер та інтенсивність; кількість нападників; їх вік та фізичні можливості; наявність зброї та інші обставини, які можуть допомогти оцінити реальне співвідношення сил нападника і сторони, що захищається.

У підрозділі 2.2. «Типові слідчі ситуації та версії на початковому етапі розслідування нанесення тілесних ушкоджень» зазначено, що зміст слідчої ситуації формує система об'єктивних і суб'єктивних компонентів. До *об'єктивних компонентів* віднесено: наявність і характер наявної у розпорядженні слідчого доказової та орієнтуючої інформації про подію злочину, його місце, час, обстановку, спосіб вчинення, потерпілих і осіб, що його вчинили; слідову картину злочину; наявність потенційних джерел доказової інформації і носіїв орієнтуючої інформації; наявність у розпорядженні слідчого необхідних сил, засобів розслідування і можливостей їх використання у той чи інший момент досудового розслідування. До *суб'єктивних компонентів* змісту слідчої ситуації віднесено: внутрішній (психологічний) стан слідчого під час розслідування злочину, рівень його професійних знань, умінь, навичок (процесуальні дії, що обирає суб'єкт розслідування, значною мірою визначаються саме виходячи з його професійного досвіду та інтуїції); наявність комунікативного контакту слідчого з іншими учасниками провадження; соціально-психологічні характеристики потерпілих, свідків, потенційних підозрюваних, які можуть вплинути на формування їх позиції у кримінальному провадженні; наявність протидії розслідуванню з боку підозрюваного, а в деяких випадках – і з боку свідків і потерпілих; наявність помилок у прийнятих рішеннях і процесуальних діях слідчого, прокурора, слідчого судді, оперативних працівників та їх наслідки; інші непередбачувані дії осіб, які беруть участь у провадженні.

Звернута увага на відсутність у криміналістиці єдиного узгодженого підходу щодо систематизації типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, а також версій, що висуваються в умовах тієї чи іншої слідчої ситуації. Встановлено, що дослідниками в якості типових пропонуються до дванадцяти слідчих ситуацій, що виникають на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, а доволі часто вчені виділяють

типові слідчі ситуації за самими різними підставами навіть у рамках однієї класифікації.

Обґрунтовано, що залежно від практичної значущості доцільним є розподіл слідчих ситуацій початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, за критерієм повноти інформації про подію злочину та особистість потерпілого і злочинця. Визначено, що загальними слідчими версіями під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, є: 1) тілесні ушкодження спричинено внаслідок протиправних винних насильницьких дій підозрюваного, спрямованих виключно на нанесення тілесних ушкоджень; 2) нанесення потерпілому тілесних ушкоджень є результатом вчинення іншого злочину; 3) тілесні ушкодження нанесено особі за наявності обставин, які виключають кримінальну відповідальність (ст. ст. 36-41, 43 КК України); 4) тілесні ушкодження нанесено підозрюваним при перевищенні меж необхідної оборони чи заходів, необхідних для затримання злочинця, або у стані афекту; 5) тілесні ушкодження стали результатом нещасного випадку; 6) тілесні ушкодження стали результатом свідомих або необережних дій самого потерпілого.

Третій розділ «Тактичні особливості початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» складається з двох підрозділів, у яких визначено тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також форми та напрями використання спеціальних знань під час розслідування злочинів цієї категорії.

У підрозділі 3.1. «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування» визначено, що під час допиту потерпілого першочерговому з'ясуванню підлягають: 1) *місце, час і обстановка нанесення тілесних ушкоджень*, зокрема: за яких обставин відбулась зустріч з підозрюваним; що передувало протиправним діям з боку підозрюваного (спільне розпивання спиртних напоїв або вживання наркотичних засобів, сварка, з'ясування відносин, спільні азартні ігри тощо); наявність очевидців протиправних дій, їх особистих даних; наявність освітлення і стан погоди у випадку, якщо нанесення тілесних ушкоджень відбулось на відкритій місцевості; звідки прийшов і куди пішов підозрюваний тощо; 2) *особа підозрюваного та характер взаємовідносин між потерпілим і підозрюваним*; 3) *спосіб нанесення тілесних ушкоджень*.

Визначено, що до слідів кримінального правопорушення, які можуть бути виявлені та зафіксовані під час проведення освідування потерпілого, належать власне тілесні ушкодження – рани (вогнепальні, різані, колоті, колото-різані, рубані та ін.), синці, садна, поверхневі подряпини, вивихи суглобів, переломи кісток, опіки, обпалення, а також сліди на тілі від об'єктів, з якими освідуваний стикався під час заподіяння йому тілесних ушкоджень: сліди крові (патьоки, помарки, краплини, бризки), інших біологічних виділень людського організму, частки бруду, кіптяви, пороку, волосся, пил, ґрунт, фарба, частки волокон тканини, різноманітні мікрочастинки.

Доведено, що з тактичного боку участь підозрюваного під час проведення огляду місця події є доцільною у випадках: 1) якщо підозрюваний дає показання, в яких посиляється на наявність на місці події слідів злочину, знарядь та речових доказів або може пояснити на місці суттєві обставини події злочину; 2) якщо участь у проведенні огляду і демонстрація справжньої слідової картини злочину здатні вплинути на зміну підозрюваним власних неправдивих показань, які він надав раніше.

Першочерговому допиту підлягають три категорії осіб: 1) очевидці події злочину; 2) особи, які можуть повідомити про особливості особистості потерпілого і підозрюваного, їх спосіб життя, взаємовідносини до і після вчинення злочину; 3) особи, які хоча і не були очевидцями нанесення тілесних ушкоджень, але надавали допомогу потерпілому на місці події, викликали лікарів, телефонували в поліцію, супроводжували його при доставці до лікувального закладу, а також медичні працівники і сусіди по палаті.

Встановлено, що під час розслідування кримінальних проваджень цієї категорії слідчий експеримент проводиться за необхідності: 1) встановлення детального механізму нанесення тілесних ушкоджень, його окремих складових і визначення послідовності дій підозрюваного і потерпілого; 2) встановлення можливості нанесення підозрюваним тих чи інших тілесних ушкоджень потерпілому у певний спосіб; 3) реконструкції зміненої обстановки місця події; 4) перевірки фактичної можливості з боку очевидців сприймати (бачити, чути) ті чи інші обставини нанесення тілесних ушкоджень, виходячи з умов події злочину (відстань від місця заподіяння тілесних ушкоджень, погодні мови, наявність освітлення, фізичні якості та стан здоров'я самих очевидців).

У підрозділі 3.2. «Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» зазначено, що під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із нанесенням тілесних ушкоджень, до участі у проведенні слідчих (розшукових) дій найчастіше залучаються особи, які мають спеціальні знання у галузі медицини (судово-медичний експерт або лікар), а також спеціальні знання у сфері криміналістичної техніки.

Визначено, що до матеріалів, які повинні бути витребувані слідчим з лікувальної установи на початковому етапі розслідування і передані судово-медичному експерту, необхідно віднести: медичну карту стаціонарного хворого (форма 003/о); карту хворого денного стаціонару поліклініки, стаціонару вдома (форма 003-2/о); медичну карту амбулаторного хворого (форма 025/о); листок непрацездатності; акт констатації біологічної смерті (форма № 017/о); талон амбулаторного пацієнта (форма № 025-6/о); виписку із медичної карти амбулаторного, (стаціонарного) хворого (форма № 027/о); консультативний висновок спеціаліста (форма № 028/о); повідомлення про травму невинного характеру (форма № 092/о); лікарське свідоцтво про смерть (форма № 106/о); супровідний листок станції швидкої медичної допомоги (форма № 114/о) тощо. Звернута увага, що в окремих випадках при підготовці матеріалів судово-медичної експертизи доцільним є проведення допитів лікарів (чергового лікаря, який приймав хворого, хірурга, що оперував

потерпілого тощо) за тими обставинами лікування потерпілого, які отримали неналежне відображення у медичній документації.

Встановлено, що найчастіше при проведенні судово-медичної експертизи у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з нанесенням тілесних ушкоджень, вирішуються такі типові питання: 1) ступень тяжкості тілесних ушкоджень; 2) кількість, характер, розташування і походження тілесних ушкоджень; 3) давність нанесення тілесних ушкоджень; 4) послідовність нанесення тілесних ушкоджень; 5) взаємне розташування потерпілого і підозрюваного під час нанесення тілесних ушкоджень, наявність слідів боротьби; 6) визначення знаряддя, яким нанесено тілесні ушкодження; 7) ступінь втрати працездатності.

Підставами для призначення судово-психіатричної експертизи у провадженнях цієї категорії визначено: безмотивний характер злочину або алогічна мотивація підозрюваним власних дій; прояви особливої, іноді безглуздої, жорстокості, що явно не викликалась обставинами події і поведінкою потерпілого; неадекватна поведінка підозрюваного під час досудового розслідування, його безпечність, байдужість до можливих правових наслідків; наявність даних щодо перенесення особою травм головного мозку або його захворювань (менінгіт, енцефаліт та їх наслідки тощо); у неповнолітніх – затримки у психічному розвитку, відставання у школі, навчання у спеціалізованій школі; перебування особи на психіатричному обліку, у психіатричних стаціонарах, проходження судово-психіатричної експертизи в минулому.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві положення, отримані в результаті дисертаційного дослідження, наведено нове вирішення наукового завдання, яке полягало у формуванні комплексних положень методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень.

1. У вітчизняних наукових дослідженнях не розглянуті усі аспекти розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, особливо з урахуванням положень КПК України 2012 року. Завершення формування комплексної методики розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, потребує наукового обґрунтування питань щодо криміналістичної класифікації злочинів цієї категорії, оновлення криміналістичної характеристики, нового визначення та систематизації системи обставин, які підлягають встановленню з урахуванням вимог КПК України, систематизації слідчих ситуацій із визначенням завдань для кожної з них, а також алгоритмів їх розв'язання під час досудового розслідування тощо.

2. За способом готування злочини, пов'язані із нанесенням тілесних ушкоджень, можна класифікувати на: 1) заплановані заздалегідь, які супроводжувались попереднім вивченням жертви і підшукуванням знарядь злочину; 2) вчинені без підготовки, внаслідок раптового умислу.

За способом нанесення тілесних ушкоджень: 1) нанесені шляхом застосування будь-яких знарядь; 2) нанесені з використанням лише фізичної сили злочинця. Залежно від характеру знаряддя виокремлено ушкодження, що вчиняються з використанням: 1) холодної, вогнепальної, газової, пневматичної зброї, отруйних та вибухових речовин і пристроїв; 2) предметів побутового використання; 3) предметів, випадково знайдених злочинцем на місці вчинення злочину і використаних для нанесення тілесних ушкоджень; 4) транспортних засобів; 5) тварини.

За характером дій із приховування злочину такі, що супроводжуються: 1) діями із приховування (зміни, знищенні) знарядь та інших слідів злочину; 2) діями із приховування злочинцем своєї участі у вчиненні злочину; 3) діями, пов'язаними з впливом на жертву та очевидців після вчинення злочину.

3. Злочини зазначеної категорії у більшості випадків не готуються і є результатом раптових конфліктів. Тілесні ушкодження наносяться: 1) найчастіше – шляхом використання фізичної сили злочинця: ударів руками і ногами, поштовхів, кидків, больових прийомів, зштовхування з висоти, виштовхування з транспортного засобу; 2) за допомогою предметів, спеціально не пристосованих для цього, випадково підібраних злочинцем на місці вчинення злочину, та предметів побутового використання без внесення в них конструктивних змін; 3) значно рідше – з використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, отруйних речовин, транспортних засобів та тварин; 4) шляхом поєднання кількох способів нанесення шкоди здоров'ю потерпілого. Для злочинців загалом не є характерним вжиття активних заходів із приховування злочинів, що пояснюється імпульсивністю насильницької поведінки та психологічною неготовністю до вжиття осмислених і послідовних дій з приховування її наслідків.

Слідову картину становлять: 1) матеріальні сліди: залишені на тілі і організмі потерпілого та злочинця; залишені на одязі та інших речах потерпілого і злочинця; такі, що відобразились в обстановці вчинення злочину; такі, що відобразились на знаряддях злочину; 2) ідеальні сліди, носіями яких виступають самі злочинці, потерпілі, очевидці події, медичні працівники; 3) сліди, відображені у медичній документації, матеріалах фотозйомки і відеозапису з камер спостереження і мобільних пристроїв очевидців подій.

Особа злочинця у більшості випадків відома потерпілому. Серед злочинців переважають такі, які характеризуються: чоловічою статтю і віком від 21 до 40 років; зловживанням алкоголем та наркотиками; невисоким рівнем освіти; незайнятістю або зайнятістю неprestижною працею; грубістю та жорстокістю у міжособистісних стосунках; наявністю психічних аномалій, що не виключають осудність. До третини злочинців є раніше судимими. Для неповнолітніх характерним є вчинення злочинів у складі групи.

Особи, які наносять тілесні ушкодження з необережності, при перевищенні меж необхідної оборони та у стані сильного душевного хвилювання, у більшості не мають особливих негативних якостей і вчиняють злочини, як правило, внаслідок невірної оцінки конкретної ситуації.

Для потерпілих є характерним: чоловіча стать та найбільш уразливий вік – до 40 років; знайомство зі злочинцем або перебування у родинних, приятельських та сусідських відносинах; зв'язок зі злочинцем за місцем проживання; прояви аморальної, протиправної та провокуючої поведінки. Окрему категорію потерпілих становлять діти, особи похилого віку, хворі, співробітники правоохоронних органів, адвокати, журналісти, державні та громадські діячі, воєначальники.

4. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні нанесення тілесних ушкоджень, визначаються виходячи з положень як кримінально-процесуального (ст. ст. 91, 485 КПК України), так і кримінального законодавства (статті 121, 122, 123, 124, 125, 128, 345, 345¹, 346, 350, 377, 398, 405, 406 КК України), що закріплюють кримінально-правові ознаки злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

До цих обставин слід віднести: 1) обставини, що відносяться до події злочину: факт протиправного заподіяння тілесних ушкоджень; місце заподіяння тілесного ушкодження; час нанесення тілесних ушкоджень; спосіб нанесення тілесних ушкоджень; характер шкоди, спричиненої здоров'ю, та розмір збитків, заподіяних злочином; дії особи з приховування злочину; 2) обставини, що характеризують винуватість особи у вчиненні злочину: форма вини; мотиви і цілі насильницьких дій; наявність стану сильного душевного хвилювання; 3) обставини, які характеризують особу підозрюваного: автобіографічні дані; відомості про судимість; інтелектуальні та психофізичні якості, наявність (відсутність) фізичних та психічних вад, раніше перенесених важких захворювань, черепно-мозкових травм; обставини, що характеризують підозрюваного у побуті, на роботі та навчанні; додаткові обставини, які встановлюються у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені неповнолітніми (ст. 485 КПК України); 4) обставини, які характеризують особу потерпілого: автобіографічні дані, чи не є потерпілий неповнолітнім, малолітньою особою або особою похилого віку; наявність або відсутність у потерпілого судимостей; фізичний і психічний стан потерпілого під час заподіяння йому тілесних ушкоджень, перебування його у безпорадному стані або іншому залежному становищі від особи, яка завдала тілесних ушкоджень; обставини, які характеризують потерпілого за місцем проживання, роботи, навчання; характер відносин між потерпілим та підозрюваним; 5) обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання; 6) обставини, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 7) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 8) розмір процесуальних витрат.

5. Типовими слідчими ситуаціями початкового етапу розслідування є: *ситуація № 1* – винна особа затримана на місці вчинення злочину, особа потерпілого відома, очевидці вчинення злочину встановлені; *ситуація № 2* – винна особа зникла з місця події, але є первісні дані щодо неї; *ситуація №3* –

винна особа зникла з місця події, інформація щодо неї відсутня або вкрай обмежена.

У першій ситуації підлягає розв'язанню така система завдань:

- забезпечення збереження та фіксація фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні, що передбачає: організацію охорони місця події; огляд місця події та знарядь вчинення злочину з метою визначення їх характеристики, які можуть деталізувати особливості механізму вчинення злочину; вилучення виявлених на місці вчинення злочину предметів та слідів; проведення у разі необхідності огляду інших територій та приміщень (наприклад, де розпочався конфлікт); освідчування потерпілого та підозрюваного; допити очевидців злочину;

- встановлення та фіксація фактичних даних щодо неочевидних складових нанесення тілесних ушкоджень, зокрема: допит очевидців злочину (визначення механізму розвитку конфлікту); допит інших осіб, які пов'язані з потерпілим чи підозрюваним (встановлення мотивів вчинення злочину, особливих соціально-психологічних характеристик підозрюваного та потерпілого); проведення додаткових оглядів та обшуків за місцем проживання/роботи підозрюваного (встановлення фактів попереднього готування злочину).

Вказана система завдань є типовою і для інших виокремлених слідчих ситуацій, у яких додатково вирішуються окремі завдання, зумовлені їх особливостями.

Додатковими завданнями другої ситуації є:

- організація розшуку підозрюваного «за гарячими слідами» спільно з працівниками оперативних підрозділів, що передбачає: перевірку місця проживання підозрюваного та встановлення поліцейського контролю за ним; перевірку місця роботи підозрюваного, особливо за наявності у нього постійного доступу; проведення опитування щодо можливих неочевидних зв'язків підозрюваного та їх відпрацювання;

- організація затримання підозрюваного, зокрема: визначення сил та засобів, необхідних для затримання підозрюваного; вибір оптимальних прийомів затримання з урахуванням місця його здійснення та можливої озброєності підозрюваного;

- виявлення речових доказів, які: зберегли сліди вчинення злочину (одяг підозрюваного); використовувались як знаряддя вчинення злочину.

Додатковими завданнями, які підлягають вирішенню у третій ситуації, є:

- вжиття першочергових заходів щодо встановлення особи злочинця, що передбачає застосування такого алгоритму дій: опитування потерпілого на місці події щодо сутності конфлікту та особливостей його розвитку, можливих мотивів вчинення злочину; огляд місця події та об'єктів, які залишені на місці вчинення злочину для можливої ідентифікації злочинця; організація відпрацювання іншими підрозділами поліції розважальних закладів та медичних установ, у разі, якщо є вірогідність звернення злочинця за медичною допомогою;

– виявлення та фіксація додаткових фактичних даних з метою ідентифікації особи злочинця: детальний допит потерпілого з метою з'ясування мотивів вчинення злочину та звуження кола осіб, які могли його вчинити; допити зв'язків потерпілого, в тому числі для встановлення факту дачі ним неправдивих показань; орієнтування працівників оперативних підрозділів на організацію негласних заходів щодо встановлення особи злочинця.

Більш складні ситуаційні моделі слід розробляти на базі вказаних простих ситуацій з урахуванням конкретних обставин події, що розслідується.

6. Конкретні тактичні рекомендації з планування і проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, залежать від змісту наявної інформації про подію злочину, особу потерпілого та підозрюваного, яка є у розпорядженні слідчого на момент початку кримінального провадження.

При розслідуванні злочинів, передбачених ст. 121, ч.ч. 3, 4 ст. 345, ч.ч. 3, 4 ст. 345¹, ч.ч. 2, 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч.ч. 2, 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398, ч.ч. 2-4 ст. 405, ч. 3 ст. 406 КК України, за неможливості отримання в інший спосіб відомостей про злочин та про особу, яка його вчинила, проводяться негласні слідчі (розшукові) дії: аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця.

Під час спостереження за особою встановлюються: співучасники злочину (організатори, у випадку, якщо тілесні ушкодження нанесено на замовлення); місце зберігання знарядь вчинення злочину та інших речових доказів; факти неправомірного впливу на потерпілого та свідків.

За допомогою зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж: отримуються дані щодо взаємовідносин потерпілого та підозрюваного; встановлюються можливі співучасники злочину (підбурювачі); визначаються мотиви злочину.

З використанням встановлення місця знаходження радіоелектронного засобу: підтверджується чи спростовується алібі підозрюваного; підтверджується його перебування на місці вчинення злочину в конкретний час; забезпечується встановлення місця перебування підозрюваного, який переховується.

За допомогою аудіо– контролю за особою встановлюються: співучасники злочину; механізм злочинної діяльності (планування злочину); можлива модель поведінки підозрюваного під час вчинення злочину.

7. Необхідним напрямом проведення спеціальних знань під час досудового розслідування є проведення експертиз: судово-медичної (живих осіб, трупу, речових доказів); геноідентифікаційної; судово-психіатричної; наркологічної; судово-психологічної; криміналістичних (вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, холодної зброї, трасологічної, в тому числі експертизи слідів ніг людини та взуття, слідів ніг (лап) та зубів тварин, слідів транспортних засобів, дактилоскопічної, механічних пошкоджень одягу,

нашарувань на одязі (взутті), портретної, відео- звуко- запису, вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), матеріалів, речовин та виробів); одорологічної; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; комплексних (психолого-психіатричної, медико-криміналістичної).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Загородній І.В. Структура криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Науковий вісник публічного та приватного права. Збірник наукових праць. Випуск 1. У 2-х частинах. – К.: Науково-дослідний інститут публічного права. – 2016. – Ч. 2. – С. 210-214.
2. Загородній І.В. Особа потерпілого, як елемент криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2017. – № 29. – С. 152-155.
3. Загородній І.В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні нанесення тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Південноукраїнський правничий часопис. – 2017. – № 1. – С. 98-100.
4. Загородній І.В. Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Південноукраїнський правничий часопис. – 2017. – № 2. – С. 10-13.
5. Загородній І.В. Типові слідчі ситуації та версії на початковому етапі розслідування нанесення тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Південноукраїнський правничий часопис. – 2017. – № 3. – С. 64-67.
6. Загородній І.В. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Visegrad journal on human rights. – № 6. – 2017. – С. 64-69.
7. Загородній І.В. Характеристика окремих слідчих ситуацій, які виникають на початковому етапі розслідування нанесення тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 2–3 червня 2017 р. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 160-164.
8. Загородній І.В. Типові слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів, пов'язаних з нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 29-30 грудня 2017 р.) / за ред. Г.О. Ульянової; укладач.: О.В. Дикий, Ю.Д. Батан. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 217-220.
9. Загородній І.В. Криміналістичне вивчення способу вчинення злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування: матеріали III дистанційної конференції до 20-річчя НУ «ЮОА» та 170-річчя Одеської школи права (м. Одеса, 11 грудня 2017 р.) / відп. за

вип. В.В. Тіщенко, І.В. Гловюк, Ю.О. Гресь; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Юридична література, 2017. – С. 150-153.

10. Загородній І.В. Особистість потерпілого як об'єкт криміналістичного аналізу під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень / І.В. Загородній // Одеські юридичні читання: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 10-11 листопада, 2017 р.) / За ред. Г.О. Ульянової; уклад. О.В. Дикий, Ю.Д. Батан. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 176-178.

АНОТАЦІЯ

Загородній І.В. Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2018.

Дисертація є одним із перших після прийняття нового КПК України спеціальним комплексним дослідженням розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень. У дисертації розглянуто сучасний стан наукового забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, та виокремлено комплекси невирішених проблем. Розроблено класифікацію злочинів цієї категорії з урахуванням криміналістично значимих критеріїв. З урахуванням сучасної практики розслідування вказаних злочинів оновлено їх криміналістичну характеристику.

На основі наявних теоретичних напрацювань та матеріалів практики виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, визначено систему завдань, які підлягають розв'язанню, та відповідних алгоритмів їх вирішення для кожної ситуації.

З урахуванням положень оновленого кримінального процесуального законодавства розроблено систему обставин, які підлягають встановленню, що включає вісім блоків даних. Враховуючи зміни у системі слідчих (розшукових) дій, виокремлено тактичні особливості їх проведення та функціональне призначення під час розслідування кримінальних проваджень за злочинами цієї категорії. Окреслено систему негласних слідчих (розшукових) дій, які проводяться під час досудового розслідування таких злочинів, а також виокремлено відповідні завдання, що вирішуються за допомогою кожної з них.

Досліджено основні форми використання спеціальних знань під час розслідування та окреслено типове коло завдань, які вирішуються за допомогою конкретних судових чи криміналістичних експертиз.

Ключові слова: тілесні ушкодження, криміналістична класифікація, криміналістична характеристика, розслідування, слідча (розшукова) дія, негласна слідча (розшукова) дія.

АННОТАЦИЯ

Загородний И.В. Расследование преступлений, связанных с нанесением телесных повреждений. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2018.

Диссертация является одним из первых комплексных исследований расследования нанесения телесных повреждений после принятия нового УПК Украины. В диссертации проанализированы наработки ученых-криминологов и криминалистов касательно особенностей предупреждения и расследования преступлений, связанных с нанесением телесных повреждений, в результате чего выделены комплексы проблем, которые требуют дополнительного научного обоснования. Исходя из анализа практики работы следственных подразделений, предложена классификация таких преступлений на основании криминалистических критериев (способ совершения преступления, обстановка совершения преступления, взаимоотношений жертвы и преступника, личности жертвы).

Уточнена характеристика составляющих криминалистической характеристики данных преступлений, в частности, типичные способы совершения, данные о личности преступника и жертвы, обстановка совершения преступлений, а также система средств, применяемых для их совершения. С учетом следственной практики предложена система обстоятельств, подлежащих установлению во время расследования, которая включает восемь блоков вопросов. Базируясь на теоретических наработках ученых, а также современной практике расследования данных преступлений предложены типичные ситуации начального этапа расследования: лицо задержано на месте преступления, личность потерпевшего известна, очевидцы преступления установлены; преступник скрылся с места происшествия, но есть первичные данные о нем; преступник скрылся с места происшествия, а информация о нем отсутствует или ограничена. Предложена типичная система задач, которые подлежат решению в таких ситуациях, а также алгоритмы их решения.

Выделена система следственных (розыскных) действий, типичных для расследования таких преступлений: осмотр места происшествия, допрос, освидетельствование, следственный эксперимент. Обосновано, что во время расследования отдельных видов нанесения телесных повреждений целесообразно проводить такие негласные следственные (розыскные) действия: аудио-, видеоконтроль лица; снятие информации с транспортных телекоммуникационных систем и сетей; обследование публично недоступных мест, жилища или иного владения лица; установление места нахождения радиоэлектронного средства; наблюдение за лицом или местом. Определена система задач, которая решается при помощи указанных следственных действий во время досудебного расследования нанесения телесных повреждений.

Установлено, что специальные знания при расследовании таких преступлений предусматривают проведение судебных экспертиз: судебно-медицинской; геноидентификационной; судебно-психиатрической; наркологической; судебно-психологической; криминалистических; комплексных (психолого-психиатрической, медико-криминалистической).

Ключевые слова: телесные повреждения, криминалистическая классификация, криминалистическая характеристика, расследование, следственные (розыскные) действия, негласные следственные (розыскные) действия.

SUMMARY

Zagorodny I.V. Investigation of crimes related to the body harm. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the degree of Ph.D. in Law Science by specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensics examination; Operatively-Search Activity. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2018.

The dissertation is one of the first after the adoption of the new criminal procedural law by a special complex investigation of the investigation of crimes related to the infliction of bodily injuries. The dissertation considers the current state of scientific support for the investigation of crimes related to the infliction of bodily injuries and identifies complexes of unresolved problems. The classification of crimes in this category is developed taking into account forensic criteria. In view of the current practice of investigating these crimes, their forensic characterization has been updated in terms of specifying the methods of their commission, the identification of typical instruments used and the personal characteristics of the perpetrator's and victim's personality.

Based on available theoretical developments and materials of practice, typical investigative situations of the initial stage of investigation are identified, the system of tasks to be solved and the corresponding algorithms for their solution for each situation are determined. Taking into account the provisions of the new criminal procedural law, a system of circumstances to be established, which includes eight blocks of data, has been developed. Taking into account changes in the system of investigative (search) actions, the tactical peculiarities of their conduct and functional recognition in the investigation of criminal proceedings for crimes in this category are singled out. The system of secret investigative (search) actions carried out during the pre-trial investigation of such crimes is outlined, as well as the corresponding tasks, which are solved with the help of each of them, are outlined.

The main forms of using special knowledge during the investigation are investigated and a typical range of tasks, which are solved with the help of specific judicial or forensic examinations, is outlined.

Key words: body harm, forensic classification, forensic characteristics, investigation, investigation (search) action, secret investigation (search) action.

Підписано до друку _____, 2018 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1803-8а.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.